

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6117-0263>

Поведа О. П., Національний авіаційний університет

РОЛЬ УРСУЛИ ФОН ДЕР ЛЯЕН В СУЧАСНІЙ ЄВРОПЕЙСЬКІЙ І СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ

В даній статті визначено роль Урсули фон дер Ляєн в сучасній європейській континентальній і світовій політиці. З'ясовано, що, незважаючи на невисокі очікування щодо перспектив її головування в Європейській Комісії після обрання в 2019 році, активна діяльність Урсули фон дер Ляєн, особливо відносно успішний результат щодо боротьби із наслідками пандемії COVID-19 і лобювання надання всеосяжної допомоги Україні після повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року, змусили багатьох європейських політиків, чиновників, а також громадськість належно оцінити її лідерські якості. Урсула фон дер Ляєн зазнала критики через відсутність жорсткої позиції щодо порушення прав людини в Азербайджані, а також відносно жорстокого поводження азербайджанських військових із цивільними і військовополоненими в Нагірному Карабаху. Виявлено, що концепція «зменшення ризиків» щодо Китаю, запропонована фон дер Ляєн навесні 2023 року, була схвально оцінена адміністрацією президента Сполучених Штатів Америки Джо Байдена. Візит Урсули фон дер Ляєн в квітні 2023 року до Пекіна хоча й не увінчався особливими успіхами, але дістав набагато більше схвальних відгуків серед держав-членів Євросоюзу, аніж дипломатичні зусилля в напрямі подальшого визначення взаємин на рівні ЄС-Китай з боку президента Франції Еммануеля Макрона. Досліджено, що на шляху ймовірного переобрання Урсули фон дер Ляєн на посаді президента Європейської Комісії в 2024 році можуть виникнути певні перешкоди, однак, зважаючи на переважання позитивних оцінок її діяльності на сучасному етапі, шанси залишитися очільницею Комісії у фон дер Ляєн високі, що є надзвичайно важливо для України в контексті збереження підтримки її євроінтеграційних прагнень.

Ключові слова: Урсула фон дер Ляєн, Європейська Комісія, Європейський Союз, Україна, Еммануель Макрон.

Після того як в 2009 році в дію вступив Лісабонський договір про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти було по-новому визначено повноваження між різними інституціями. Зокрема запроваджено посаду Голови Європейської Ради, відповідно до нових умов сформульовано повноваження і функції Президента Європейської Комісії – виконавчого органу ЄС з деякими законодавчими можливостями. 3 грудня 2019 року дану посаду обіймає Урсула фон дер Ляєн – колишній міністр оборони Німеччини, член Християнсько-демократичного союзу Німеччини та Європейської Народної Партії. Обрання на посаду очільника Європейської Комісії Урсули фон дер Ляєн було досить несподіваним для багатьох європейських функціонерів, адже коли пані фон дер Ляєн керувала міністерством оборони в Німеччині, стосовно її дій було багато критики і зауважень. Наприклад, дуже часто їй закидали у надмірному акценті на пропаганді фемінізму і частково пацифістських поглядах. Вона тривалий період виступала проти надання Україні озброєння, особливо важкого і наступального, наголошуючи, що милітаризація України призведе до загострення російсько-українського протистояння.

Однак після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну Урсула фон дер Ляєн суттєво переглянула своє відношення особисто до Путіна та РФ загалом. Її прохолодне і прагматичне ставлення до України, якого вона неухильно дотримувалася впродовж своєї тривалої політичної кар'єри змінилося кардинально, Урсула фон дер Ляєн стала активно лобювати надання фінансової, економічної, політичної й в тому числі моральної підтримки Україні як державі, яка зазнала неспровокованої агресії з боку сусіда, що володіє ядерною зброєю і українців як нації сміливих і відчайдушних людей, які в перші місяці повномасштабної війни продемонстрували, що готові і можуть дати гідну відсіч російській інтервенції.

Оцінка місця і ролі провідних функціонерів європейських інституцій в сучасній міжнародній політиці, наприклад президента Європейської Ради Шарля Мішеля і президента Європейської Комісії Урсули фон дер Ляєн, має важливе значення, адже, по-перше, після проведення інституційної реформи ЄС у 2009 році дипломатична активність того чи іншого керівника, який відповідає за окремий напрям політики, є важливою складовою загального успіху Євросоюзу на світовій арені, а, по-друге, в умовах сучасної агресивної геополітичної стратегії РФ для України надзвичайно важливою є не тільки економічна і військова підтримка з боку ЄС як впливової міжурядової організації, а й позиція і чітка довгострокова стратегія співпраці, яку пропонують окремі керівні особистості Євросоюзу з метою вибудовування власної геополітичної лінії держави на майбутнє.

Мета даної статті – визначити роль президента Європейської Комісії Урсули фон дер Ляєн в сучасній європейській та світовій політиці.

Дослідженню дипломатичної і політичної діяльності керівників європейських інституцій присвячено окремі публікації європейських політологів і журналістів. Так, наприклад, автори Б.Моєнс і С.Линч акцентують увагу на посиленні критики щодо успіхів Шарля Мішеля на посаді президента Європейської Ради, особливо в 2023 році, наголошуючи насамперед на проблемах з організацією дебатів під час засідань Ради, а також на демонстративних зусиллях останнього показати себе більш професійним фахівцем, ніж Урсула фон дер Ляєн під час участі в багатосторонніх міжнародних зустрічах. Д. Ранкін, порівнюючи успіхи та ймовірні недоліки в діяльності Урсули фон дер Ляєн на посаді президента Європейської Комісії, акцентує увагу на її швидкій реакції щодо допомоги Україні в протистоянні російській агресії. В даній ж статті висвітлюється діяльність Урсули фон дер Ляєн на посаді президента Європейської Комісії насамперед в контексті майбутніх перспектив європейської інтеграції України.

Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн заявила, що Україна має стати членом Європейського Союзу, а український народ належить до європейської сім'ї народів. 8 квітня 2022 року, у розпал російського вторгнення в Україну 2022 року, фон дер Ляєн відвідала з візитом Київ, наголосивши, що метою її приїзду є бажання підтримати Володимира Зеленського та всіх українців. Вона відвідала місця масових вбивств в Бучі та написала у Twitter: «Моє послання українському народу: винні у звірствах будуть притягнуті до відповідальності. Ваша боротьба – наша боротьба» [1]. Крім того, вона пообіцяла, що працюватиме над вирішенням питань щодо вступу України до ЄС. «Наша мета – представити заявку України в Раді цього літа» – зауважила тоді фон дер Ляєн [1]. Її супроводжував Жозеп Боррел, який висловив упевненість, що країни ЄС незабаром погодяться на його пропозицію надати Україні додаткові 500 мільйонів євро на підтримку збройних сил у боротьбі з російською агресією. 4 травня 2022 року президент Європейської Комісії оголосила, що Європейський Союз намагатиметься заборонити весь імпорт російської сирої нафти та нафтопродуктів, додавши, що на її думку, євроспільнота повинна стати незалежною від російської нафти, вугілля та газу [3].

18 липня 2022 року фон дер Ляєн назвала Азербайджан надійним партнером у сфері енергопостачання, пізніше підписавши з урядом Азербайджану угоду про диверсифікацію поставок газу в контексті нинішньої російсько-української війни. Це викликало суперечку, коли Азербайджан напав на сусідню Вірменію лише через кілька місяців, і азербайджанські солдати вчинили різні задокументовані звірства, включаючи згвалтування та вбивства військовополонених. Правозахисники стверджують, що президент ЄС не може засуджувати одного диктатора, товаришуючи при цьому з іншим [2]. Отже, можна припустити, що у випадку відчайдушних намагань фон дер Ляєн налагодити тісні торговельно-економічні відносини з Азербайджаном і особисто з президентом цієї країни Ільхамом Алієвим прослідковувався чистий прагматизм. Зважаючи на те, що через кілька місяців після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну Євросоюзом було взято курс на поступове обмеження (а згодом призупинення) закупівель енергоносіїв з Росії, то Комісії як по суті виконавчому органу ЄС довелося інтенсивно працювати над планом щодо диверсифікації імпорту нафту і газу. Азербайджан вже тривалий час розглядався ЄС як важливий партнер, з яким необхідно посилювати співпрацю. Після подій 24 лютого 2022 року дане переконання ще більше стало підтримуватися багатьма європейськими функціонерами.

Урсула фон дер Ляєн з помітним ентузіазмом публічно висловлювалася щодо доцільності і взаємовигідності співпраці з Азербайджаном в різних сферах, не забуваючи при цьому виголошувати компліменти стосовно успіхів Азербайджану в плані переходу до ринкової економіки і загалом модернізації країни протягом останніх десятиліть. Відсутність ж чіткої критики з боку президента

Європейської Комісії щодо дій азербайджанських військових і влади під час загострення протистояння в Нагірному Карабаху влітку 2022 р. продемонструвала мовчазне небажання фон дер Ляєн жертвувати щойно досягнутими домовленостями з офіційним Баку.

На початку квітня 2023 року Урсула фон дер Ляєн разом з президентом Франції Еммануелем Макроном відвідали з офіційним візитом Китай. За кілька днів до свого приїзду фон дер Ляєн виступила з різкою промовою, критикуючи Сі Цзіньпіна через те, що останній підтримує тісні й дружні контакти з Путіним. Посилаючись на мирний план Китаю з 12 пунктів, вона підкреслила, що будь-який план, який виправдовує анексію Росією частини території України, є «просто нежиттєздатним» [11]. Крім того, фон дер Ляєн запропонувала концепцію «зменшення ризиків», яка за своєю суттю є поміркованою версією американської ідеї відмежування від Китаю, так згідно цієї концепції Євросоюз повинен бути більш жорстким в своїй дипломатичній активності, диверсифікувати й захистити свої джерела торгівлі та технологічні винаходи [11].

З іншого боку, Еммануель Макрон прибув до Пекіна із великою делегацією, учасниками якої також стали лідери бізнес-еліти, що, по суті, продемонструвало бажання французів і частини європейських функціонерів підтримувати бізнес-співпрацю з Китаєм, незважаючи на певні існуючі розбіжності в поглядах. В даному контексті покажемо, звичайно, стало те, що президент Єврокомісії фон дер Ляєн перебувала з візитом в КНР на запрошення Макрона.

Дехто з експертів вважає, що залучення Макроном впливової французької і європейської еліти до візиту в Пекін мало на меті продемонструвати американському уряду твердий намір Парижа самостійно будувати співпрацю з КНР, як із боку Франції, так і ЄС [11].

Демонстрація єдності (нехай і в значній мірі символічної) Макрона та фон дер Ляєн також покликана була засвідчити протидію будь-яким спробам й надіям Китаю використовувати розбіжності в рамках ЄС у своїх цілях. Китайське керівництво відчайдушно намагається відвернути окремі держави-члени ЄС від однозначної орієнтації на США, тому використовує будь-яку мінімальну можливість, щоб піддати сумніву контроль Вашингтона над його союзниками в межах євроатлантичного простору. Однак, оскільки країни-члени Євросоюзу підтримують відносини різного ступеня близькості з Китаєм, то ЄС, звичайно, ще не дійшов чіткого консенсусу щодо того, як поводитися з Пекіном. Такі держави як, наприклад Франція та Німеччина, більше прагнуть зберегти торговельні зв'язки, тоді як інші, зокрема постсоціалістичні держави, з великим занепокоєнням спостерігають за подіями в Україні, побоюючись, що Росія може спробувати розпочати інтервенцію щодо інших країн Центрально-Східної Європи, а тому вони виступають за більш жорсткий підхід щодо Китаю.

Загалом фон дер Ляєн зустріли в Пекіні насторожено. Її промова напередодні офіційного візиту до КНР викликала швидку відповідь-репліку з боку посла Китаю в ЄС Фу Конга, який заявив, що вона містить «багато спотворень і неправильних тлумачень» і «навмисно неправильно трактує позицію Китаю стосовно багатьох питань» [11]. Цілком очевидно, що Китай не буде зацікавлений у підтриманні концепції фон дер Ляєн щодо «зменшення ризиків», але, теоретично ймовірно, що в майбутній перспективі можуть скластися обставини, за яких в КНР не буде іншого вибору, як прийняти її. У будь-якому випадку Китаю може бути важко протестувати, враховуючи його власні зусилля стати більш економічно самодостатнім в контексті проголошеної Сі Цзіньпіном стратегії «подвійного обігу» [11]. Крім того, зважаючи на дипломатичні й політичні кроки і загравання КНР впродовж останніх кількох років складається враження, що в певній мірі елементи концепції, запропонованої фон дер Ляєн, можуть періодично співвідноситися із геополітичними кроками Китаю, адже останній однозначно не хоче опинитися в ситуації, коли доведеться сильно залежати від США чи Росії. Так, наприклад, Китай не поспішає надавати РФ допомогу озброєнням, щоб не ускладнювати відносини із США та іншими країнами Заходу, але й з іншого боку, виступає проти економічних санкцій щодо Росії, запроваджених Вашингтоном і ЄС.

Міжнародна активність Урсули фон дер Ляєн, в тому числі її концепція «зменшення ризиків», отримує все більшу підтримку серед європейських політиків. Можна припустити, що, незважаючи на енергійні намагання Еммануеля Макрона посилити свій власний авторитет і значимість Франції на європейській арені, відтісняючи на задній план президента Європейської Ради і президента Європейської Комісії, за останні роки дії і висловлювання французького президента часто піддавалися відчутній критиці. Так, після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну Макрон за інерцією продовжував підтримувати діалог з Путіним, викликаючи роздратування не тільки в Україні, а й багатьох країнах Центрально-Східної Європи. Французький президент тривалий період безуспішно намагався «замирити» РФ і Україну, в той час як Урсула фон дер Ляєн

після візиту до Києва та Бучі закликала європейських політиків долучитися до посилення економічних санкцій проти Росії, щоб змусити останню заплатити за звірства, вчинені в Україні. Така позиція відповідала суспільним настроям в Польщі, прибалтійських республіках, Чехії, Румунії та інших державах ЦСЄ, а тому сприяла підвищенню особистого міжнародного іміджу чинного президента Єврокомісії.

Після візиту фон дер Ляєн і Макрона до Пекіна в квітні 2023 року вже не тільки в Україні і країнах східного флангу ЄС, а й багато хто на рівні загальноєвропейських інституцій без ентузіазму сприйняли висловлювання французького президента щодо ймовірної перспективності посередницьких зусиль Китаю відносно завершення російсько-української війни, спроможності, а головне – необхідності відмежування Євросоюзу від основних геополітичних кроків США на міжнародній арені. Чітко виражена антиатлантистська позиція Макрона поза межами Франції інколи трактується більше як лобювання власних політичних вподобань, аніж намагання захистити загальноєвропейські інтереси. Натомість все більш чітка послідовність і виваженість дій і висловлювань Урсули фон дер Ляєн наштовхує на оптимізм, отримує схвальні відгуки європейських політиків та функціонерів.

Як це часто траплялося в історії ЄС, кризові явища допомагали більш об'єктивно оцінити діяльність президента Європейської Комісії. У відповідь на кризу, спричинену COVID-19 Урсула фон дер Ляєн залучила міністрів охорони здоров'я 27 країн-членів ЄС до спільної скоординованої закупівлі вакцин. Незважаючи на те, що Велика Британія випередила євроспільноту в розповсюдженні вакцин на два тижні, чітка узгодженість дій дозволила Євросоюзу економічно ефективно та рівномірно провести щеплення від коронавірусу. Рівень вакцинації в ЄС вищий, ніж у Сполучених Штатах Америки, а ЄС став найбільшим експортером вакцин до країн, що розвиваються [6].

Крім того, Європейська Комісія виділила 18 мільярдів євро допомоги для України протягом 2023 року, а також запровадила десять безпрецедентних пакетів санкцій проти Росії [6]. Урсула фон дер Ляєн, безперечно, вчергове підтвердила свою послідовну і непохитну підтримку України, домагаючись наслідувати її приклад іншими європейськими функціонерами та на рівні окремих держав-членів Євросоюзу. Діяльність президента Єврокомісії в даному напрямку досить схвально була оцінена адміністрацією Джо Байдена. За період правління Урсули фон дер Ляєн ЄС також відкрив кордони Європи для 8 мільйонів українських біженців, зміцнив спільну безпеку, домовився про спільні постачання енергоносіїв і сприяв досягненню компромісу між Північною Ірландією і Великою Британією.

«Це момент величезного прискорення у формуванні спільної політики», – наголосили минулого року в іспанському виданні El País [6]. «Нечасто погляди діячів з європейських інституцій настільки співпадають з настроями в державах-членах Євросоюзу... Громадська думка значною мірою (понад 80% опитаних) схвалює поточну політику ЄС щодо України та розвиток самостійної енергетичної політики» [6], – додали іспанські оглядачі.

Незважаючи на загалом схвальні відгуки з боку політиків та журналістів у багатьох державах-членах ЄС, серед представників Європейської Народної Партії (політичної сили, членом якої є фон дер Ляєн) останнім часом посилюється критика діяльності лідера Європейської Комісії. Несхвалення однопартійцями діяльності Урсули фон дер Ляєн пояснюється насамперед тим, що чимало правоцентристів у Європейському парламенті не погоджуються з її енергійною діяльністю щодо екологічної політики, вважаючи, що цілі визначені Комісією в цьому напрямку є досить амбітними і досягти їх буде нелегко, а способи для досягнення можуть виявитися досить затратними.

Проте з боку соціал-демократів і зелених вона отримала високу похвалу. «Комісія визначила «Зелену угоду» пріоритетом своєї діяльності» [6], – повідомив у інтерв'ю Foreign Policy один із депутатів лівоцентристського табору в складі Європарламенту, який побажав залишитися анонімним. «Кілька років тому ми не могли собі цього уявити. Враховуючи склад парламенту, важко собі уявити, щоб хтось інший міг би зробити це краще» [6], – додав депутат, натякаючи на домінування правоцентристів у Європарламенті. Під час головування Урсули фон дер Ляєн в Єврокомісії вона поставила за мету скоротити викиди парникових газів як мінімум на 55% до 2030 року шляхом створення відновлюваних джерел енергії, зменшення попиту на енергію та поступової відмови від викопного палива.

Однак перешкоди Урсулі фон дер Ляєн бути переобраною на посаді президента Європейської Комісії залишаються. Так, у новообраному в 2024 році Європейському парламенті може бути менше

консерваторів, лібералів і соціал-демократів – представників трьох груп, які забезпечили фон дер Ляєн підтримку в 2019 році. В цьому випадку підтримка зеленими кандидатури чинного президента Європейської Комісії може мати вирішальне значення. Позитивним сигналом для нинішньої очільниці Комісії є те, що лівоцентристський уряд у Німеччині на чолі з канцлером Олафом Шольцом зараз в цілому позитивно оцінює її діяльність і швидше за все підтримає фон дер Ляєн на виборах головного комісара наступного року.

Таким чином, 'діяльність Урсули фон дер Ляєн на посаді президента Європейської Комісії останнім часом отримує багато позитивних відгуків серед лідерів держав-членів ЄС, політологів, журналістів, суспільних верств, що дає підстави припускати, що після проведення виборів до Європарламенту в 2024 році вона зможе зберегти за собою займану посаду. Для України переобрання Урсули фон дер Ляєн на посаді очільника Єврокомісії означатиме підтримку євроінтеграційних прагнень нашої держави з боку однієї з найважливіших інституцій Євросоюзу, а також сприятиме захисту національних інтересів України в надзвичайно складний і водночас важливий період її історії.

Бібліографічний список / References:

1. As it happened: EU's Von der Leyen promises to speed up Ukraine membership process. *France 24*. April 2022. URL: <https://www.france24.com/en/europe/20220408-live-civilians-flee-as-ukraine-braces-for-redoubled-russian-assault-on-southeast> (дата звернення 03.05.2023).
2. Basso D., Maksimov V. EU looks to autocracies in search for energy. URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/eu-looks-to-autocracies-in-search-for-energy/ (дата звернення 04.05.2023).
3. Campbell M. What are Europe's energy alternatives now that Russian gas is off the cards. URL: <https://www.euronews.com/green/2022/04/27/europe-scrambles-to-keep-the-lights-on-as-it-sidelines-russian-gas> (дата звернення 04.05.2023).
4. Delivering the European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en (дата звернення 14.05.2023).
5. Fleming S. Ursula von der Leyen forged a bolder, stronger EU. Can she keep it? *Financial Times*. April 21 2023. URL: <https://www.ft.com/content/d0bd82d1-8e7d-4379-9f59-630886c04293> (дата звернення 14.05.2023).
6. Hockenos P. It's Ursula von der Leyen's Europe – for Now. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/03/08/ursula-von-der-leyen-europe-eu-weber/> (09.05.2023).
7. Lynch Suzanne, Hans von der Burchard. Will Ursula von der Leyen run again? Germany hopes so. *POLITICO*. April, 19. 2023. URL: <https://www.politico.eu/article/ursula-von-der-leyen-second-term-eu-commission-presidency-germany-support/> (дата звернення 15.05.2023).
8. Moens B., Lynch S. How Charles Michel Lost the Room. *POLITICO*. March, 23. 2023. URL: <https://www.politico.eu/article/how-charles-michel-lost-the-room-mette-frederiksen-european-council-migration-economy-french-president-emmanuel-macron-joe-biden-former-belgian-prime-minister/> (дата звернення 07.05.2023).
9. Rankin J. Ursula von der Leyen: EU's 'general' nears endgame of turbulent first term. *The Guardian*. 5 April 2023. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/05/ursula-von-der-leyen-eu-european-commission-president-first-term> (дата звернення 08.05.2023).
10. The woman at the heart of Europe. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/europe/2023/04/09/the-woman-at-the-heart-of-europe> (дата звернення 15.05.2023).
11. Wong T. Macron and von der Leyen: Europe's good cop and bad cop meet Xi Jinping. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-65186222> (дата звернення 08.05.2023).

Poveda O. The role of Ursula von der Leyen in modern European and world politics

The role of Ursula von der Leyen in modern European continental and world politics is defined in the given article. It was revealed that despite the low expectations regarding the prospects of her presidency of the European Commission after being elected in 2019, Ursula von der Leyen's active management, especially the relatively successful result in overcoming the consequences of the COVID-19 pandemic and lobbying for the provision of comprehensive assistance to Ukraine after a full-scale invasion of Russia on February 24, 2022, made many European politicians, officials, as well as the public to properly assess her leadership qualities. Ursula von der Leyen has been criticized for not taking a strong stance on human rights violations in Azerbaijan, as well as the relatively brutal treatment of civilians and prisoners of war by the Azerbaijani military in Nagorno-Karabakh. The concept of "de-risking" with regard to China, proposed by von der Leyen in the spring of 2023 has been favorably evaluated by the administration of the President of the United States of America Joe Biden. Although Ursula von der Leyen's visit to Beijing in April 2023 was not particularly successful, it received much more favorable reviews among EU member

states than French President Emmanuel Macron's diplomatic efforts to further define EU-China relations. It has been also revealed that Ursula von der Leyen may face certain obstacles on the way of possible re-election as President of the European Commission in 2024, however, taking into account the predominance of positive evaluations of her activities at the current stage, the chances of von der Leyen remaining as the head of the Commission are high, which is extremely important for Ukraine in the context of maintaining support for its European integration aspirations.

Keywords: *Ursula von der Leyen, European Commission, European Union, Ukraine, Emmanuel Macron.*